

Γενικά
περί
Ιστορίας

Η Ιστορία ανήκει σε μια μεγάλη οικογένεια επιστημών που έχουν ως αντικείμενο μελέτης τους ανθρώπους ως κοινωνικά όντα και, κατ' επέκταση, τις κοινωνίες που αυτοί συγκροτούν. Γι' αυτό άλλωστε και ονομάζονται «επιστήμες του ανθρώπου» ή «ανθρωπιστικές/κοινωνικές επιστήμες».

Παρόλο που η Ιστορία ως επιστήμη συγκροτείται μόλις κατά το 19^ο αιώνα,¹ έχει προλάβει μέχρι σήμερα να γνωρίσει θεμελιώδεις αλλαγές στη μεθοδολογία της έρευνας και στον τρόπο της ερμηνείας του αντικειμένου της. Παλιότερα το ενδιαφέρον της ιστοριογραφίας ήταν επικεντρωμένο αποκλειστικά στην αφήγηση γεγονότων, ωστόσο από τις αρχές του 20ού αιώνα αυτή η πρακτική τίθεται υπό αμφισβήτηση.² Το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από τα γεγονότα και τις ηγετικές ομάδες, στους «ανώνυμους» δράστες της Ιστορίας, στις κοινωνικές και οικονομικές δομές, στις νοοτροπίες και στις συμπεριφορές.³ Στα τέλη του αιώνα αυτού πολλοί ιστορικοί αποφασίζουν να περάσουν από την ολιστική προσέγγιση του παρελθόντος σε μια πολυεστιακή ιστορία, η οποία δέχεται την ύπαρξη πολλαπλών, συζητήσιμων και αναθεωρήσιμων ερμηνειών του παρελθόντος.⁴ Στο ευρύτερο πλαίσιο της νέας αυτής θεώρησης της Ιστορίας εντάσσεται και η Τοπική Ιστορία.

Ειδικά
περί
Τοπικής
Ιστορίας

Διάκριση μεταξύ γενικής και τοπικής ιστορίας, ουσιαστικά δεν υφίσταται. Η τοπική ιστορία αποτελεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο, έναν τρόπο μελέτης και διερεύνησης του παρελθόντος που διαπερνά το σύνολο των θεματικών περιοχών και των προσεγγίσεων της γενικής ιστορίας, εστιάζοντας όμως στον τόπο.⁵ Η έννοια του «τόπου» βέβαια δεν είναι ξεκάθαρη, με αποτέλεσμα να ξεκινάει από το επίπεδο του οικισμού ή της συνοικίας (π.χ. τοπική ιστορία του Γοματίου) και να φτάνει μέχρι το επίπεδο μιας μεγάλης γεωγραφικής περιφέρειας (π.χ. τοπική ιστορία της Μακεδονίας). Σε κάθε περίπτωση, ο ορισμός του «τόπου» αποτελεί ζήτημα επιλογής του εκάστοτε ερευνητή.

Πέρα από τον ορισμό, ζήτημα προτιμήσεων του ερευνητή αποτελεί και η επιλογή του εκάστοτε τόπου. Στο παρελθόν η τοπική ιστορία ταυτιζόταν με την ιστορία του τόπου καταγωγής ή διαμονής των ερευνητών (ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας) και αναδείκνυε τους δεσμούς με το πάτριο έδαφος και την παράδοση. Ωστόσο σήμερα, σε μια εποχή έντονης γεωγραφικής κινητικότητας και με τεχνολογικά μέσα που μας δίνουν τη δυνατότητα να εκμηδενίζουμε τις αποστάσεις, αυτός ο τρό-

¹ Αβδελά, Έφη (1998): *Ιστορία και σχολείο*, σελ. 86.

² Βέικος, Θεόφιλος (1987): *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, σελ. 39 – 40.

³ Αβδελά, Έφη (1998): *Ιστορία και σχολείο*, σελ. 94.

⁴ Κόκκινος, Γιώργος (1998): *Από την Ιστορία στις Ιστορίες*, σελ. 249 – 264.

⁵ Βεντούρα, Λίνα (χ.χ.): *Πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος – ενότητα Τοπική Ιστορία*, σελ. 39.

πος προσέγγισης αμφισβητείται.⁶ Πλέον η ενασχόληση με την τοπική ιστορία μιας περιοχής δεν ξεκινά από ανάγκες που σχετίζονται με την εντοπιότητα ή την τοπική συνείδηση, αλλά από ιστοριογραφικές ανάγκες, του τύπου «η τάδε περιοχή δεν έχει μελετηθεί σε όλους τους τομείς στο βαθμό που θα έπρεπε».⁷

Η τοπική Ιστορία δεν πρέπει να παραμένει μόνο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας, αλλά μπορεί να διδάσκεται και στο σχολείο.⁸ Με τη μελέτη της, υπερβαίνουμε τα πλαίσια τόσο της παραδοσιακής, αφηγηματικής διδασκαλίας, όσο και της παραδοσιακής Ιστορίας, η οποία εστιάζει κυρίως σε πολιτικά, διπλωματικά και πολεμικά γεγονότα. Προσεγγίζουμε έτσι τη σύγχρονη ιστοριογραφία, για την οποία σημασία δεν έχει μόνο το πολιτικό ή στρατιωτικό γεγονός, αλλά και η ανθρώπινη καθημερινότητα, ή ο τρόπος με τον οποίο κάθε κοινωνία συγκροτεί και αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και τους άλλους.⁹ Η ένταξή της στην εκπαιδευτική διαδικασία δεν αποτελεί εισαγωγή «καινών δαιμονίων» για τους μαθητές, αφού έχουν έρθει σε επαφή μαζί της από την προσχολική τους ακόμα ηλικία μέσα από το οικογενειακό τους περιβάλλον, τη συμμετοχή τους σε τοπικές και εθνικές γιορτές, αλλά και από τυχόν επισκέψεις σε μνημεία, μουσεία και άλλους χώρους τέχνης και πολιτισμού.

Η τοπική ιστορία αποτελεί για τους μαθητές έναν τρόπο διαμόρφωσης ιστορικής και εθνικής συνείδησης, αλλά και έναν από τους άξονες διαμόρφωσης της ταυτότητάς τους. Ταυτόχρονα, συνιστά ένα μέσο άμυνας ενάντια στην πολιτισμική αλλοτρίωση αλλά και έναν τρόπο ανάπτυξης της εκτίμησης και αποδοχής της διαφορετικότητας. Μέσα από τον εντοπισμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων προάγεται η αναγνώριση της πολυμορφίας ως πολύτιμου φορέα ανάδειξης του πολιτισμικού πλούτου μιας συγκεκριμένης περιοχής.¹⁰ Ακόμα, λόγω της αμεσότητας των πηγών της, προσφέρει τη δυνατότητα σύνδεσης του ιστορικού ορίζοντα των μαθητών με την ίδια τους τη ζωή. Η ιστορία γίνεται σύγχρονη, αποκτά παροντική διάσταση και συμβάλλει στη διεύρυνση της ταυτότητας του σύγχρονου ανθρώπου.¹¹

⁶ Βαϊνά, Μαρία (1997): *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον 21^ο αι.* σελ. 40 – 67.

⁷ Ασδραχάς, Σπύρος (1996): Από τους ορίζοντες της τοπικής ιστορίας, στο: *Από την τοπική ιστορία στη συνολική: το παράδειγμα της Λευκάδας, 15^{ος} – 19^{ος} αι.* σελ. 435.

⁸ *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, σελ. 212.

⁹ Κόκκινος, Γιώργος (1998): οπ.π. σελ. 369.

¹⁰ Ασωνίτης, Σπυρίδων & Παππάς, Θεόδωρος (2006): *Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου – Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σελ. 14-17.

¹¹ Λεοντσίνης, Γιώργος & Ρεπούση, Μαρία (2001): *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας*, σελ. 25 – 40.

Η τοπική ιστορία δεν προάγει τον τοπικισμό. Αντιθέτως, επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν την άμεση σχέση της Ιστορίας με τη ζωή και την κοινότητα στην οποία ζουν. Μ' αυτόν τον τρόπο προάγεται η διάσταση του τόπου ως ενοποιητικού στοιχείου ανάμεσα στα διαφορετικά τμήματα της κοινότητας.¹² Ταυτόχρονα, μέσα από τις δράσεις της, αναγνωρίζεται η ύπαρξη διαφοροποιήσεων στη νοοτροπία, στις αντιλήψεις και στον τρόπο ζωής κοινωνικών, γεωγραφικών, θρησκευτικών και άλλων ομάδων. Καλλιεργείται έτσι ο αμοιβαίος σεβασμός και η αποδοχή της διαφορετικότητας των άλλων, με αποτέλεσμα τη συμβολή στη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας, συστατικά στοιχεία της οποίας είναι η αγωγή για την ειρήνη, τη δημοκρατία και την ισότητα.¹³

Ποιος ο σκοπός της Τοπικής Ιστορίας στο σχολείο;

Η μελέτη της τοπικής ιστορίας στο σχολείο παρουσιάζει ένα σημαντικό πλεονέκτημα σε σχέση με τη γενική ιστορία. Ενώ η δεύτερη ασχολείται με το μακρινό και απαιτεί σημαντική αφαιρετική ικανότητα, η πρώτη επιτρέπει στους μαθητές να διεισδύσουν στο παρελθόν μέσα από την επαφή τους με απτά τεκμήρια (μνημεία, αρχεία, κτίσματα, εργαλεία, τοπικές παραδόσεις και θρύλους κτλ). Όλα τα παραπάνω εξασφαλίζουν την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, οι οποίοι συνηθίζουν να παρατηρούν, να περιγράφουν και να προτείνουν ερμηνείες.

Μέσω της ενασχόλησης με την τοπική ιστορία επέρχεται η συνειδητοποίηση ότι για την κατανόηση της τοπικής κοινωνίας είναι απαραίτητη η μελέτη πολλών πτυχών της, γεγονός που φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα διαχρονικά προβλήματα της κοινότητας στην οποία θα κληθούν να λειτουργήσουν ως πολίτες. Η κατανόηση των στοιχείων αυτών με κριτικό πνεύμα, προάγει τη συλλογική αυτογνωσία κι επομένως μπορεί να συμβάλει στην αυτοβελτίωση της κοινωνίας.¹⁴

Η γνωριμία των μαθητών με τα στοιχεία της τοπικής ιστορίας, τους δίνει τη δυνατότητα να μελετήσουν πλευρές της Ιστορίας και της κουλτούρας του χωριού ή της πόλης όπου μεγαλώνουν. Αυτό συνάδει με τη φιλοσοφία των αναλυτικών προγραμμάτων Ιστορίας για το σχολείο, αφού γενικός σκοπός του μαθήματος είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης.¹⁵ Μέσα από συγκεκριμένες πραγματικότητες του φυσικού και κοινωνικού τους χώρου, την άμεση επαφή τους με τις επιπτώσεις των αποφάσεων των ανθρώπων των προηγούμενων γενεών για το παρόν, αλλά και αυτών του παρόντος

¹² Αβδελά, Έφη (2003): *Διδάσκοντας Ιστορία, Διδακτική Μεθοδολογία, Κλειδιά και Αντικείμενα*, σελ. 34 – 35.

¹³ Κοζαρίδης, Χρήστος (2004): *Επαρχία Νέστου. Από τα ομηρικά χρόνια μέχρι το 1940. Συμβολή στην Τοπική Ιστορία*, σελ. 299.

¹⁴ Ασωνίτης, Σπυριδών & Παππάς, Θεόδωρος (2006): *Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου – Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σελ. 17-19.

¹⁵ *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, σελ. 184.

για το μέλλον, εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις για την εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και στο μέλλον.¹⁶

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, με τη μελέτη της τοπικής ιστορίας επιδιώκεται να αποκτήσουν οι μαθητές γνώσεις, να αναπτύξουν δεξιότητες και να διαμορφώσουν στάσεις που θα τους επιτρέψουν:

Να αντιμετωπίζουν το περιβάλλον ερευνητικά, διατυπώνοντας ερωτήματα και υποθέσεις.

Να εντοπίζουν, επιλέγουν, αξιολογούν και αξιοποιούν τις κατάλληλες πηγές πληροφόρησης.

Να ευαισθητοποιούνται για τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν.

Να ενεργοποιούνται δημιουργικά στις προσπάθειες διατήρησης της πολιτιστικής φυσιογνωμίας του τόπου τους.

Να σέβονται και να εκτιμούν τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν στον τόπο τους.

Να συνειδητοποιούν τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιγυρού τους και κατ' επέκταση, τη δική τους συμμετοχή στη δημιουργία της Ιστορίας.

Να κατανοούν τη σημασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής τους.

Να αποβάλουν τυχόν αισθήματα μειονεξίας που προκαλεί η έμφαση την οποία δίνει η διδασκαλία της εθνικής Ιστορίας σε ορισμένα εντυπωσιακά κατορθώματα ή πολιτιστικά επιτεύγματα κάποιων περιοχών της χώρας, στις οποίες πιθανόν να μη συγκαταλέγεται η ιδιαίτερη πατρίδα τους.¹⁷

Η θεματολογία της τοπικής ιστορίας μπορεί να χαρακτηριστεί, χωρίς μεγάλη δόση υπερβολής, ανεξάντλητη. Βασικά χαρακτηριστικά ενός θέματος που εντάσσεται σ' αυτήν είναι η τοπικότητα, η συμμετοχή των κατοίκων στην πραγμάτωσή του και η επίδραση που αυτό έχει στη ζωή τους.¹⁸ Όπως γίνεται κατανοητό, οποιαδήποτε απαρίθμηση θεμάτων δεν μπορεί παρά να είναι ενδεικτική. Οι θεματικοί άξονες της τοπικής ιστορίας κινούνται στο δίπολο τόπος – άνθρωπος. Έτσι, ενδιαφέροντα και χρήσιμα προς μελέτη μπορούν να είναι:

Το φυσικό περιβάλλον (π.χ. η ύπαρξη κάποιου ποταμού ή κάποιας ιδιομορφίας γεωφυσικού χαρακτήρα και η επίδρασή της στις οικιστικές επιλογές των κατοίκων).

Θεματικοί
άξονες
της
Τοπικής
Ιστορίας

¹⁶ Τζόκας, Σπύρος (2002): *Διδακτικές στρατηγικές στο μάθημα της Ιστορίας*, σελ. 167.

¹⁷ Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, σελ. 212.

¹⁸ Τατίδου, Κυριακή & Σκαράκης, Γιάννης (1998): *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*, σελ. 15.

Το κλίμα (π.χ. ο τρόπος με τον οποίο οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν, έχουν επηρεάσει την αρχιτεκτονική ή την ενδυμασία).

Τα μνημεία (π.χ. το πώς ένα γεγονός που συνέβη στη συγκεκριμένη περιοχή – και που σε ανάμνησή του έχει ανεγερθεί το μνημείο – συνδέεται κι επηρεάζει την εθνική ιστορία).

Οι αρχαιολογικοί χώροι (π.χ. μελέτη αρχιτεκτονικής, διακόσμησης, αλλά και κατασκευαστικών λεπτομερειών, πολιτικής, ιδεολογικής ή πολιτιστικής σημασίας κτλ.).

Οι οικισμοί (π.χ. η δημιουργία των προσφυγικών οικισμών στη Χαλκιδική).

Το συγκοινωνιακό δίκτυο (π.χ. η ύπαρξη ή έλλειψη τακτικής συγκοινωνίας με κάποιο μεγάλο αστικό κέντρο και οι ευκολίες ή δυσκολίες που προκύπτουν).

Η χλωρίδα και η πανίδα (π.χ. η ύπαρξη κάποιου ενδημικού φυτού και η εκμετάλλευσή του από τους κατοίκους στο διάβα του χρόνου).

Τα τοπωνύμια και τα ανθρωπωνύμια (π.χ. τα παρωνύμια που είναι σκωπτικά ή δηλώνουν επαγγέλματα προγόνων, σωματικά χαρακτηριστικά, ελαττώματα, συνήθειες και πώς συνδέονται με τις αξίες και τις απαξίες της τοπικής κοινωνίας).

Οι κοινωνικές δομές (π.χ. οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και η στάση των τοπικών αρχών και των κατοίκων απέναντί τους)

Η τοπική οικονομία (π.χ. η ιστορία ενός εργοστασίου που λειτουργούσε στην περιοχή και το οποίο έχει κλείσει).

Η εκπαίδευση (π.χ. η ιστορία των ΕΠΑΣ Πολυγύρου και ο ρόλος τους στην επαγγελματική αποκατάσταση των κατοίκων).

Η θρησκευτική ζωή (π.χ. η εικονογράφηση της Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην Ορμύλια).

Η μουσική παράδοση (π.χ. η ιστορία του καγκελευτού χορού της Ιερισσού).

Τα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα (π.χ. η παραδοσιακή αρχιτεκτονική στην Αρναία ή ο βυζαντινός πύργος της Νέας Φώκαιας).

Η πολιτιστική δραστηριότητα (π.χ. το Μουσείο Αλιευτικών Σκαφών και Εργαλείων στα Μουδανιά ή ο Πολιτιστικός Σύλλογος Μεγάλης Παναγίας).

Το γλωσσικό ιδίωμα (π.χ. το ιδίωμα των μικρασιατών προσφύγων στα Νέα Φλογητά).

Η μεθοδολογία της τοπικής ιστορίας δεν θα μπορούσε να έχει διαφορές από τις ερευνητικές μεθόδους που χρησιμοποιεί η γενική ιστορία: επιλέγεται το θέμα, διαμορφώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα, πραγματοποιείται συγκέντρωση, μελέτη και επεξεργασία των πληροφοριών, οργανώνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων και,

Τρόποι
προσέγγισης

τέλος, αξιολογείται η όλη προσπάθεια.¹⁹ Μεταφερμένα στη σχολική πραγματικότητα, τα παραπάνω περιγράφουν με μεγάλη ακρίβεια αυτό που είναι γνωστό με τον όρο «μέθοδος project». Η μέθοδος project που οδηγεί μέσα από συνεργατικές μεθόδους (καταιγισμό ιδεών, διατύπωση υποθέσεων), βιωματική προσέγγιση (Παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις) και έρευνα πεδίου στην κατάκτηση της γνώσης και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, είναι ένας ασφαλής δρόμος για την επίτευξη των στόχων της τοπικής ιστορίας.

Ένα σχέδιο δράσης για την τοπική ιστορία μπορεί να υλοποιείται ακολουθώντας την ακόλουθη διαδικασία.

1. **Επιλογή Θέματος με την διατύπωση κεντρικού και επιμέρους ερωτημάτων:** Ο βαθμός εμπλοκής των μαθητών στην επιλογή του θέματος είναι σημαντικός παράγοντας για την επιτυχή υλοποίηση της δραστηριότητας. Ουσιαστική εμπλοκή θα έχουμε βοηθώντας τους μαθητές μας να «διαβάζουν» τις απλές ερωτήσεις που το άμεσο περιβάλλον προκαλεί και ωθώντας τους στην αναζήτηση απαντήσεων. Τα ίχνη του παρελθόντος (π.χ. το όνομα μιας πόλης, ενός δρόμου) θέτουν ερωτήσεις που αποτελούν αφορμή αναζήτησης και ανακάλυψης των τοπικών πηγών.
2. **Ορισμός στόχων:** Τίθενται οι διδακτικοί και ερευνητικοί στόχοι. Ο καθορισμός στόχων και προσδοκιών πρέπει να ανταποκρίνεται στις δυνατότητες των μαθητών σε συνάρτηση με το διαθέσιμο υλικό που έχουν να ερευνήσουν. Διατυπώνουμε την υπόθεση εργασίας μας, το κεντρικό μας ερώτημα και μια σειρά ερωτημάτων που οδηγούν από πολλαπλούς δρόμους προς το παρελθόν. Τα ερωτήματά μας βοηθούν να προσανατολιστούμε μέσα στο άπειρο του ιστορικού χωροχρόνου και στην πληθώρα των πηγών.
3. **Οργάνωση πρόσφορου μαθησιακού περιβάλλοντος:** Η ενεργός συμμετοχή του μαθητή στην οικοδόμηση της γνώσης, η εξασφάλιση συνθηκών μαθητικής αυτονομίας και η δημιουργία συνθηκών ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας αποτελούν βασικά γνωρίσματα του νέου μαθησιακού περιβάλλοντος που απαιτείται για τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας – γενικής ή τοπικής. Η συνεργατική διδακτική και ερευνητική εργασία υιοθετήθηκε από προγράμματα τοπικής ιστορίας και αξιολογήθηκε θετικά. Με τη μεθοδολογία αυτή καθίσταται δυνατός ο σχεδιασμός του οργανωτικού πλαισίου για την υλοποίηση μιας συλλογικής σχολικής έρευνας με ομάδες εργασίας.
4. **Προσδιορισμός και οριοθέτηση «τόπου» και «χρόνου»** (περιοδολόγηση) που θα ερευνηθούν. Ορίζουμε με σαφήνεια τη γεωγραφική και χρονολογική έκταση που θα καλύψουμε. Όσο περιορίζουμε το πεδίο, τόσο καλύτερα εργαζόμαστε. Π.χ. η ενδυμασία στην αρχαιότητα και η

¹⁹ Ασωνίτης, Σπυρίδων & Παππάς, Θεόδωρος (2006): *Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου – Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σελ. 22.

ενδυμασία στην μεταπολεμική εποχή πρέπει να αποτελούν αντικείμενα διαφορετικής εργασίας. Σημαντικό σημείο αποτελεί και ο τρόπος διαχείρισης - ένταξης στοιχείων που δεν ανταποκρίνονται στο χρονικό και γεωγραφικό φάσμα που αφορά η εργασία μας, αλλά θα προκύψουν κατά την έρευνα (αφορμή για άλλη ερευνητική εργασία).

5. **Ένταξη της τοπικής ιστορίας στη γενική ιστορία:** Ποια σημαντικά γεγονότα συνέβαιναν την χρονική περίοδο που εξετάζουμε σε εθνικό επίπεδο; (Π.χ. εμπόλεμη κατάσταση, ξένη κατοχή, ευημερία). Η αντιπαράθεση γενικής και τοπικής ιστορίας θα φωτίσει αμφίδρομα τις σχέσεις που τις ενώνουν και θα οδηγήσει τους μαθητές σε βαθύτερη κατανόηση και των δύο.

6. **Οργάνωση εργασίας:**

- Αρχικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων.
- Γενικός και λεπτομερής σχεδιασμός δράσης και οργάνωση της συνεργασίας.
- Χωρισμός σε ομάδες και καθορισμός χρονοδιαγράμματος.
- Συζήτηση και από κοινού απόφαση σχετικά με τις επιμέρους εργασίες.
- Καταμερισμός των εργασιών.

Κατά τη υλοποίηση της εργασίας είναι απαραίτητο να υπάρχει ανατροφοδότηση, συζήτηση και έλεγχος της προόδου των εργασιών. Τα μέλη της ομάδας επικοινωνούν σε τακτά χρονικά διαστήματα, ανταλλάσσουν πληροφορίες, επανεξετάζουν το θέμα με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν. Τέλος προβαίνουν στον γενικό απολογισμό και στην παρουσίαση της εργασίας.

Είναι σημαντικό να αξιοποιήσουμε διδακτικές τεχνικές όπως:

◇ Επίσκεψη στο πεδίο μελέτης.

Η επίσκεψη είναι η πιο συχνή προσέγγιση της τοπικής κληρονομιάς. Μια εκκλησία, ένα κάστρο, ένα κλειστό εργοστάσιο ή ένα μνημείο της φύσης γίνεται η βάση του μαθήματος, όπου οι μαθητές ανακαλύπτουν δεδομένα που δεν υφίστανται πλέον, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσουν κριτική σκέψη προσδιορίζοντας αιτιατές σχέσεις. (πχ το κλειστό Μεταξουργείο στα Νέα Μουδανιά μαρτυρεί ότι κάποτε μία από τις ασχολίες των κατοίκων της περιοχής ήταν η παραγωγή μεταξιού. Ποιες συνθήκες άλλαξαν και σήμερα δεν λειτουργεί;). Κατά την οργάνωση επισκέψεων επιδιώκουμε οι μαθητές μας να γίνουν από παθητικοί επισκέπτες, ενεργητικοί παρατηρητές. Η μουσειακή εκπαίδευση απαιτεί προεργασία πριν την επίσκεψη, προγραμματισμένες δράσεις κατά την επίσκεψη και δραστηριότητες μετά την επίσκεψη. Η μελέτη αντικειμένων, η συζήτηση με τον υπεύθυνο του χώρου αλλά και στη συνέχεια η οργάνωση της εμπειρίας με δραστηριότητες στην τάξη είναι το

απαραίτητο πλαίσιο για να αποκτήσει ο ερευνώμενος χώρος διάσταση στα μάτια του παιδιού.

◇ Έρευνα- Αναζήτηση πηγών.

Ανίχνευση βιβλιογραφίας σε βιβλιοθήκες και διαδίκτυο. Πηγές είναι, εκτός από τα γραπτά κείμενα και οι υλικές μαρτυρίες (εργαλεία όπλα σκεύη, φωτογραφίες, κινηματογραφικά έργα). Είναι σημαντικό να αξιοποιήσουμε τις προηγούμενες έρευνες που σχετίζονται με το θέμα μας. Χωρίζουμε τις πηγές σε υλικές μαρτυρίες, γραπτές (δημοσιευμένες και αδημοσίευτες) ηχητικές, οπτικές, ηλεκτρονικές. Στόχος μας είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τη «γλώσσα» των πηγών και στη συνέχεια να οδηγήσουν και άλλους στην κατανόησή τους. Η πρόσβαση στις πηγές απαιτεί διάθεση χρόνου, ο οποίος είναι συνάρτηση του ενθουσιασμού με τον οποίο θα αναλάβουν οι μαθητές δράση. Βασική προτεραιότητα λοιπόν του εκπαιδευτικού εμπνεύσει είναι να εμπνεύσει στους μαθητές του έναν τέτοιο ενθουσιασμό και να τους οδηγήσει να ανακαλύπτουν πίσω από την ψυχρή γλώσσα των εγγράφων και των υλικών, μικρές καθημερινές ιστορίες.

◇ Κριτική των πηγών.

Για να υπάρξει γνώση του παρελθόντος απαιτείται να κατανοήσουμε τις διασωθείσες πηγές τις ιστορίας. Χρειάζεται οι πηγές μας (έγγραφα, χάρτες, διαφημίσεις) να υποστούν κριτική, να εκτιμηθεί δηλαδή η αξιοπιστία τους. Να αναζητηθεί ο δημιουργός της πηγής, οι συνθήκες και ο σκοπός που τη δημιούργησαν.

Η αξιοποίηση και συστηματική χρήση των πηγών αλλά και επιστημονικών μεθόδων (στατιστικής) θα οργανώσει και θα στηρίξει σε γερές βάσεις τις απόψεις και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγούν τα συναχθέντα στοιχεία. Η συμβολή των νέων τεχνολογιών δίνει επιπλέον δυνατότητες στη σωστή καταγραφή, ταξινόμηση, αρχειοθέτηση (βάσεις δεδομένων).

Η πρόσβαση στις πηγές απαιτεί την **εμπλοκή φορέων, πολιτών και επιστημόνων** οι οποίοι θα βοηθήσουν στην διάθεση, ακριβή καταγραφή, μύηση στην επιστημονική μέθοδο (υπεύθυνου αρχείου, μουσείου, ηλικιωμένων ανθρώπων). Σημαντικός επίσης είναι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης η οποία θα στηρίξει και θα διευκολύνει την ερευνητική εργασία.

Διάχυση υλικού στην τοπική κοινωνία. Η επαφή και η εξοικείωση των μαθητών με το αρχειακό υλικό αποτελεί μια μαθητεία στην ιστορική περίοδο που δημιουργεί τις προϋποθέσεις συγγραφής της τοπικής ιστορίας με πολλαπλά οφέλη. Η συμμετοχή τους στην επεξεργασία ενός σχεδίου που διευθύνουν οι ίδιοι με καταγραφή, επεξεργα-

σία και σύνταξη του τελικού κειμένου, βοηθάει να ανακαλύψουν πώς γράφεται η ιστορία, αλλά και στη δημιουργία πρωτότυπου υλικού. Μία έκθεση λαογραφικού υλικού, ένα λεύκωμα φωτογραφιών, μια συλλογή μαρτυριών, η αναβίωση ενός εθίμου, μία θεατρική παράσταση, το γύρισμα μιας ταινίας, η ψηφιακή απεικόνιση με την υποστήριξη της ηλεκτρονικής τεχνολογίας όπου θεωρείται σκόπιμο, θα αποτελεί κομμάτι της τοπικής ιστορίας που έχουν αναδείξει οι μαθητές μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβδελά, Έφη (1998): *Ιστορία και σχολείο*, Αθήνα: Νήσος.
- Αβδελά, Έφη (2003): *Διδάσκοντας Ιστορία, Διδακτική Μεθοδολογία, Κλειδιά και Αντικλείδια*, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ασδραχάς, Σπύρος (1996): Από τους ορίζοντες της τοπικής ιστορίας, στο: *Πρακτικά Δ' Συνεδρίου Επτανησιακού Πολιτισμού. Από την τοπική ιστορία στη συνολική: το παράδειγμα της Λευκάδας, 15^{ος} – 19^{ος} αι.* Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Ασωνίτης, Σπυρίδων & Παπλάς, Θεόδωρος (2006): *Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου – Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βαϊνά, Μαρία (1997): *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον 21^ο αι.* Αθήνα: Gutenberg.
- Βέικος, Θεόφιλος (1987): *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Βεντούρα, Λίνα (χ.χ.): *Πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος – ενότητα Τοπική Ιστορία*, Αθήνα: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης.*
- Κοζαρίδης, Χρήστος (2004): *Επαρχία Νέστου. Από τα ομηρικά χρόνια μέχρι το 1940. Συμβολή στην Τοπική Ιστορία*, Ξάνθη: Πολιτιστικό Αναπτυξιακό Κέντρο Θράκης.
- Κόκκινος, Γιώργος (1998): *Από την Ιστορία στις Ιστορίες*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λεοντοίνης, Γιώργος & Ρεπούση, Μαρία (2001): *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας*, Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μελάς, Θωμάς, Μπελεγράτης, Σπύρος & Χατζηγιάννη, Κάλλια (επιμ.) (1995): *Η τοπική ιστορία στο σχολείο. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις*, Χαλκίδα: ΓΑΚ – Αρχαία Νομού Εύβοιας.
- Τατίδου, Κυριακή & Σκαράκης, Γιάννης (1998): *Η τοπική ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*, Κιλκίς: χ.ε.
- Τζόκας, Σπύρος (2002): *Διδακτικές στρατηγικές στο μάθημα της Ιστορίας*, Αθήνα: Σαββάλας.